

Natura 2000 gebied 128 – Brabantse Wal

(Zie leeswijzer)

Kenschets

Natura 2000 Landschap:	Hogere zandgronden
Status:	Habitatrichtlijn + Vogelrichtlijn
Site code:	NL9801055 + NL3009003
Beschermde natuurmonument:	Kortenhoeff BN
Beheerder:	Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Brabants Landschap, Defensie, particulieren
Provincie:	Noord-Brabant
Gemeente:	Bergen op Zoom, Roosendaal, Woensdrecht
Oppervlakte:	4.906 ha

Gebiedsbeschrijving

De Brabantse Wal bestaat uit diverse gebieden die op het grensgebied van het Brabantse hogere zandlandschap en de Zeeuwse kleilandschap van de delta liggen. Het meest westelijke deel van het Kempense Plateau eindigt hier in een hoge steilwand. Loodrecht op deze steilwand bevinden zich enkele beekdalen.

Op de Brabantse wal komen meerdere stuifzandgebieden voor, behalve relatief recente stuifduinen betreft het hier ook veel oudere rivierduinen, die zijn ontstaan aan het einde van de laatste ijstijd. De Mattemburgh is een oud landgoed op de overgang van de Brabantse Wal naar de jonge zeelei van de Oosterschelde. Door de gradiëntrijke ligging is er een grote biologische rijkdom. Op de Woensdrechtse Heide wordt stuifzand, naaldbos en gemengd bos aangetroffen. De Wouwse Plantage is een oud landgoed met gemengde bossen, landbouwgronden, een relict van een zandverstuiving en lange beukenlanen in de vorm van een ster. Zoomland is ontstaan uit vier zeventiende-eeuwse landgoederen. Het landgoed is opgebouwd uit gevarieerde gemengde bossen, wei- en bouwland, heide met eikenstrubben dichtgegroeid stuifzand en moeras. Kortenhoeff bestaat uit natuurlijk bos en heidelandschap op voormalig landgoed. Het noordelijke deel van het landgoed Grote Meer bestaat uit licht geaccidenteerde zandgronden met daarop plantages van voornamelijk naaldbos met hier en daar stukjes landbouwgrond en enkele natuurlijke vennen: het Groote Meer, Kleine Meer en het Zwaluwmoer. De zuidelijke helft bestaat uit dennenbos, heide en zandverstuivingen.

Begrenzing

De begrenzingen van het Vogelrichtlijngebied en van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) zijn op de kaart op enkele technische punten verbeterd:

- Verharde wegen en bebouwing, die reeds tekstueel waren geëxclaveerd, zijn aan de rand van het gebied zoveel mogelijk ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht.
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, wateren, perceelscheidingen en bosranden.
- De begrenzing langs de rijksgrens is zodanig aangepast dat deze lijnen samenvallen.
- Onlogische verschillen (< 25 ha) tussen Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zijn opgeheven door de meest ruime grens aan te houden.
- De begrenzing is afgestemd op die van het natuurmonument opdat deze geheel binnen het Vogel- en Habitatrichtlijngebied valt.

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea's toegelicht.

De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is op enkele plaatsen aangepast.

- Een deel van de Vliegbasis Woensdrecht (15 ha), voornamelijk bestaande uit bebouwing en open terrein zonder relevante vogelwaarden, is buiten de begrenzing gebracht.
- Tussen Hoogerheide en Huijbergen zijn een aantal bospercelen toegevoegd (4,8 ha) en is een akker (2,3 ha) zonder relevante vogelwaarden uit de begrenzing gehaald teneinde een logischere begrenzing te bewerkstelligen.
- Landgoed De Wildert (ca. 15 ha) in gebruik als kampeerterrein is uit de begrenzing verwijderd, omdat hier geen relevante vogelwaarden aanwezig zijn.
- Ten oosten van Ossendrecht is de omranding aan de oostzijde van het bedrijventerrein Driehoeven II uit de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied gehaald (2,3 ha). Het betreft een smalle strook bos die door de doorsnijding van de provinciale weg geen directe verbinding heeft met het overige deel van het Vogelrichtlijngebied. De ecologische waarde voor de aangewezen vogelsoorten is nihil.

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) is op enkele plaatsen aangepast.

- Ten oosten van Ossendrecht is de begrenzing uitgebreid (5,3 ha) zodat de begrenzing gelijk komt te liggen met het Vogelrichtlijngebied en een meer logische begrenzing bewerkstelligd wordt.
- Bij de enclave Putte is de begrenzing aangepast aan de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied. Hiermee ontstaat tevens een logischere begrenzing van het Habitatrichtlijngebied. Percelen die verwijderd worden (totaal ca. 25 ha) betreffen voornamelijk bouwland en bos bij de begraafplaats. Verder wordt bij de Molenberg wordt het gebied met ca. 14 ha bos en heide vergroot.

Natura 2000 database

Habitattypen

Code	Habitatype
H2310	Stuifzandheiden met struikheide
H3130	Zwakgebufferde vennen
H4010	Vochtige heiden

Habitatrichtlijnsoorten

Soortnr	Soort
H1831	Drijvende waterweegbree

Vogelrichtlijnsoorten

Soortnr	Soort
A008	Geoorde fuut - b
A072	Wespendief - b
A224	Nachtzwaluw - b
A236	Zwarte specht - b
A246	Boomleeuwerik - b

Voorstel voor het toevoegen aan de database:

H2330	Zandverstuivingen ^{1a / a}
H3110	Zeer zwakgebufferde vennen ^{1a / b}
H3160	Zure vennen ^{1a}
H1166	Kamsalamander ³
A004	Dodaars – b ⁶

Kernopgaven

- 6.01 **Zeer zwakgebufferde vennen:** Herstel en duurzaam behoud van grote zeer zwakgebufferde vennen H3110 in grote open heidevelden.
- 6.08 **Structuurrijke droge heiden:** Vergroting areaal stuifzandheiden met struikhei H2310, binnenlandse kraaiheibegroeiingen H2320, droge heiden H4030 en zandverstuivingen H2330 én verbeteren van de kwaliteit door vergroting van de variatie in structuur en ontwikkeling van geleidelijke overgangen met bos, mede t.b.v. vogelsoorten als duinpieper A255, korhoen A107, nachtzwaluw A224, draaihals A233 en tapuit A277.
- 6.09 **Intern verbinden:** Verbinden heide- en stuifzandencomplexen met oog op fauna.

Instandhoudingsdoelen

Algemene doelen

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie.

Behoud van de bijdrage van het Natura 2000 gebied aan de ecologische samenhang van het Natura 2000 netwerk zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie.

Behoud en waar nodig herstel van de ruimtelijke samenhang met de omgeving ten behoeve van de duurzame instandhouding van de in Nederland voorkomende natuurlijke habitats en soorten.

Behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functies van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Behoud of herstel van gebiedsspecifieke ecologische vereisten voor de duurzame instandhouding van de habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelen zijn geformuleerd.

Habitattypen

H2310 **Psammofiele heide met *Calluna* en *Genista***

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering van kwaliteit.

Toelichting Het habitatype stuifzandheiden met struikhei komt voor in mozaïek met het habitatype H2330 zandverstuivingen en als kleine, geïsoleerde stukken. Voor duurzame instandhouding en ontwikkeling van een completer ecosysteem is vergroting van kleine stukken tot een meer aaneengesloten, robuustere hoeveelheid open heide noodzakelijk. Het gebied is van belang gezien de ligging op de grens met België.

H2330 **Open grasland met *Corynephorus*- en *Agrostis*-soorten op landduinen**

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype zandverstuivingen komt momenteel voor op een militair oefenterrein en bestaat vrijwel alleen uit open zand. De oefeningen worden echter sterk verminderd, waarmee mogelijkheden ontstaan voor ontwikkeling van stuifzandbegroeiingen (kwaliteitsverbetering). Voor versterking van de windwerking en daarmee gepaard gaande kwaliteitsverbetering is uitbreiding oppervlakte noodzakelijk. De afwisseling van (kleine) zandverstuivingen en habitatype H2310 stuifzandheiden met struikhei is voor een groot aantal dieren belangrijk. Beide habitattypen komen lokaal in mozaïekvorm voor.

H3110 **Mineraalarme oligotrofe wateren van de Atlantische zandvlakten (*Littorelletalia uniflorae*)**

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype zeer zwakgebufferde vennen komt voor in het Groote meer waar kleine biesvaren aanwezig is. In het verleden heeft hier ook waterlobelia gestaan. Het gaat

hierbij om één van de weinige gebieden in ons land waar zeer zwakgebufferde vennen voorkomen en waar uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van dit type, ondanks de slechte staat, te realiseren is. Hierdoor kan op termijn het gebied een zeer grote bijdrage leveren aan het landelijke doel voor het habitatype.

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype zwakgebufferde vennen komt samen met habitatype H3110 zeer zwakgebufferde vennen voor in het Groote Meer.

H3160 Dystrofe natuurlijke poelen en meren

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting Het habitatype zure vennen komt voor in het merendeel van de aanwezige vennen. Deels is de kwaliteit matig ontwikkeld door eutrofiëring en verdroging.

H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A).

Toelichting Het habitatype vochtige heiden, *hogere zandgronden* (subtype A) komt over een beperkte oppervlakte in het gebied voor (in de nabijheid van de vennen), waarbij kwaliteitsverbetering mogelijk is. Uitbreiding oppervlakte loopt parallel met uitbreiding van habitatypen H3110 zeer zwakgebufferde vennen en H3130 zwakgebufferde vennen.

Soorten

H1166 Kamsalamander

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting De kamsalamander komt in een aantal relictpopulaties voor in en rond het Kleine en Grote Meer. Ten behoeve van andere Natura 2000 doelen worden deze meren mogelijk ongeschikt als leefgebied voor de kamsalamander, in dit geval zou elders in het gebied nieuw leefgebied gerealiseerd kunnen worden.

H1831 Drijvende waterweegbree

Doel Uitbreiding omvang en behoud kwaliteit biotoop voor behoud populatie.

Toelichting Drijvende waterweegbree heeft in het gebied een stabiele populatie. Dit is één van de weinige gebieden in ons land waar de soort sinds langere tijd voorkomt. In de vennen nabij Ossendrecht zijn goede mogelijkheden voor uitbreiding omvang leefgebied.

Broedvogels

A004 Dodaars

Doel Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 40 paren.

Toelichting De vennen op de Brabantse Wal bieden onderdak aan enkele 10-tallen paren van de dodaars. Inventarisatiegegevens ontbreken grotendeels waardoor niets gezegd kan worden over de aantalsontwikkeling. De schatting voor de periode 1999-2003 komt uit op 40 paren. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud van de populatie voldoende, wel geldt een verbetergave voor de kwaliteit van het leefgebied om het waterhoudend vermogen te vergroten (vennen vallen te vroeg droog). Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A008 Geoorde fuut

Doel Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 40 paren.

Toelichting De Brabantse heidevennen leverden als broedgebied vanaf de 30-er jaren een relatief grote bijdrage in Nederland. De vennen op de Brabantse Wal (Groote en Kleine Meer) leveren als broedgebied in jaren met een gunstige waterstand de grootste bijdrage in

Brabant en de op één na grootste bijdrage van Nederland met maximaal 82 paren in 2003. Gemiddeld bedroeg het aantal paren in de periode 1999-2003 46. Doorgaans varieert het aantal tussen de 40 en 65 paren. De vennen zijn zeer gevoelig voor verdroging en in droge voorjaren kunnen geoorde futen echter geheel ontbreken. De populatie sluit aan op die van de Kalmthoutse Heide aan de Belgische kant van de grens. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud van de populatie voldoende, wel geldt een verbetergave voor de kwaliteit van het leefgebied om het waterhoudend vermogen te vergroten (vennen vallen te vroeg droog). Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A072 Wespendif

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 10 paren.

Toelichting Nog tot in de 60-er jaren was de wespendif een zeer schaarse broedvogel in Noord-Brabant en ontbrak zij vermoedelijk op de Brabantse Wal. Vanaf de 70-er jaren echter is zij als broedvogel bekend van de Brabantse Wal. De populatie heeft zich hier, in navolging van de rest van Noord-Brabant, langzaam uitgebreid. Zo werden in 1996 en 1997 9 paren vastgesteld. Voor de periode 1999-2003 wordt een gemiddeld bestand van 13 paren geschat. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied levert onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie. De populatie van de Brabantse Wal is een relatief geïsoleerde voorpost van de verspreiding in Nederland; ook in de aangrenzende streek van België is zij zeer schaars.

A224 Nachtzwaluw

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 80 paren.

Toelichting De nachtzwaluw is van oudsher een broedvogel van de Brabantse heidevelden die vermoedelijk is toegenomen door de bebossing met naaldhout, waardoor het favoriete biotoop met bosranden en halfopen bossen langs heidevelden, sterk toenam. Van de Brabantse Wal stammen de eerste telgegevens uit begin 80-er jaren (ca 65 paren). Begin 90-er jaren was het aantal toegenomen tot ca. 75 paren en het laatste decennium bedraagt het aantal jaarlijks tussen de 75 en 88 paren. Daarmee levert het als broedplaats de grootste bijdrage in Noord-Brabant en ook de grootste bijdrage in Nederland buiten de Veluwe. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A236 Zwarte specht

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 40 paren.

Toelichting Vermoedelijk vestigde de zwarte specht zich halverwege de vorige eeuw als regelmatige broedvogel. Het aantal paren is lange tijd geleidelijk toegenomen tot een niveau van 70 paren in 1994. Door telproblemen was deze schatting mogelijk te hoog, maar het gewenste niveau van een sleutelpopulatie wordt tegenwoordig vermoedelijk nog wel gehaald. Zo wordt de populatie voor de periode 1999-2003 geschat op 50 paren. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A246 Boomleeuwerik

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 100 paren.

Toelichting Van oudsher is de boomleeuwerik een gewone broedvogel van de heidevelden. Over het aantalsverloop op de Brabantse Wal is weinig bekend. Begin 60-er jaren was ze relatief schaars en vermoedelijk is zij, in navolging van de populatie elders in Nederland, in recente jaren sterk toegenomen. Een telling in 1994 leverde 96 paren op. Voor de periode 1999-2003 wordt het aantal paren geschat op 140. Gezien de landelijk gunstige

staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied heeft voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

Synopsis

<i>Habitattypen</i>	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling oppervlakte</i>	<i>Doelstelling kwaliteit</i>
H2310 Stuifzandheiden met struikhei	--	+	>	>
H2330 Zandverstuivingen	--	+	>	>
H3110 Zeer zwakgebufferde vennen	--	+	>	>
H3130 Zwakgebufferde vennen	-	+	=	=
H3160 Zure vennen	-	+	=	>
H4010_A Vochtige heiden (<i>hogere zandgronden</i>)	-	+	>	>

<i>Soorten</i>	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling leefgebied</i>	<i>Doelstelling populatie</i>
H1166 Kamsalamander	-	+	=	=
H1831 Drijvende waterweegbree	-	++	>	=

<i>Broedvogelsoorten</i>	<i>Staat van instandhouding</i>	<i>Relatieve bijdrage</i>	<i>Doelstelling leefgebied</i>	<i>Doelstelling populatie</i>
A004 Dodaars	+	-	=	>
A008 Geoorde fuut	+	+	=	>
A072 Wespandief	+	+	=	=
A224 Nachtzwaluw	-	+	=	=
A236 Zwarte specht	+	+	=	=
A246 Boomleeuwerik	+	+	=	=

^a In het Reactiedocument (2004) is aangegeven dat het gebied niet is aangemeld voor het habitattype zandverstuivingen (H2330).

Inmiddels is duidelijk geworden dat het betreffende habitattype thans binnen de begrenzing van het gebied voorkomt.

^b In het Reactiedocument (2004) wordt aangegeven dat het gebied alleen is aangemeld voor het habitattype zwakgebufferde vennen (H3130). Voortkomend uit herinterpretatie van de venbegroeiingen wordt het gebied thans ook aangemeld voor het habitattype zeer zwak gebufferde vennen (H3110).

^{1a} Herstel van een technische fout in database 2004.

³ Op basis van recente informatie blijkt de soort thans voor te komen binnen de (huidige) begrenzing van het Natura 2000 gebied.

⁶ Herstel van een technische fout in database 2004.